

สรุปการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

1. ความเป็นมา

1.1 ประเทศไทยได้ลงนามในภาคยานุวัติสารเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2535 และอนุสัญญามีผลบังคับใช้ในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2535 เป็นต้นมา โดยประเทศไทยได้ตั้งข้อสงวนในอนุสัญญาไว้ 3 ข้อ คือ เรื่องสถานะบุคคล (ข้อ 7) เรื่องสถานะผู้ลี้ภัย (ข้อ 22) และการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพ (ข้อ 29) ต่อมาประเทศไทยได้ถอนข้อสงวนของอนุสัญญาแล้ว 2 ข้อ คือ

(1) ถอนข้อสงวน ข้อ 29 เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2540 เนื่องด้วยการศึกษาของไทยมีความหลากหลายและมีการจัดการศึกษาให้แก่ทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ (ครม. เห็นชอบวันที่ 20 พฤศจิกายน 2539)

(2) ถอนข้อสงวน ข้อ 7 เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2553 เนื่องด้วยมีนโยบายและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อประกันให้มีการปฏิบัติตามสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาฯ ข้อ 7 ให้แก่เด็กทุกคนในประเทศไทย อาทิ ด้านการจดทะเบียนการเกิดและการได้สัญชาติ ด้านการศึกษา และด้านสุขภาพอนามัย (ครม. เห็นชอบวันที่ 21 กันยายน 2553)

นอกจากนี้ ประเทศไทยอยู่ระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ในการถอนข้อสงวนข้อ 22 แต่ถึงแม้ประเทศไทยยังไม่ถอนข้อสงวนดังกล่าวแต่ได้ร่วมกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย และองค์กรภาคเอกชน ดำเนินการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กผู้ลี้ภัยในค่ายพักพิงตามหลักมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชน

1.2 การเข้าเป็นภาคีและดำเนินการเพื่อเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญาและพันธกรณีระหว่างประเทศเพื่อการคุ้มครองเด็กเพิ่มเติมอีกไม่น้อยกว่า 10 ฉบับ ได้แก่

1) อนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 182 ว่าด้วยการห้ามและการดำเนินการโดยทันทีเพื่อขจัดรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก (ILO Convention No. 182 Concerning the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour) เป็นภาคีเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2543

2) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่กระทำโดยองค์กรอาชญากรรม (UN Convention Against Transnational Organized Crime) เป็นภาคีเมื่อ 19 ธันวาคม 2543

3) พิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก (Protocol to Prevent Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children) เป็นภาคีเมื่อ 18 ธันวาคม 2544

4) พิธีสารว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานโดยทางบก ทะเล และอากาศ (Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air) เป็นภาคีเมื่อเดือนธันวาคม 2544

5) อนุสัญญาว่าด้วยลักษณะทางแพ่งในการลักพาเด็กข้ามชาติ (Convention on the Civil Aspect of International Child Abduction, 1980) เป็นภาคีเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2545

6) อนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 138 ว่าด้วยอายุขั้นต่ำในการจ้างงาน (ILO Convention No. 138 Concerning Minimum Age for Admission to Employment) เป็นภาคีเมื่อ 11 พฤษภาคม 2547

7) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและความร่วมมือในการรับรองบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ (Hague Convention on the Protection of Children and Cooperation in Respect of Intercountry Adoption, 1993) เป็นภาคีเมื่อ 1 สิงหาคม 2547

8) พิธีสารเลือกรับเรื่อง การขายเด็ก การค้าประเวณีเด็กและสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก (Optional Protocol on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography) เข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2549 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2549 (กรม.เห็นชอบวันที่ 22 พฤศจิกายน 2548)

9) พิธีสารเลือกรับ เรื่อง ความเกี่ยวพันของเด็กในความขัดแย้งกันด้วยกำลังอาวุธ (Optional Protocol on the Involvement of Children in Armed Conflicts) เข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2549 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 27 มีนาคม 2549 (กรม.เห็นชอบวันที่ 22 พฤศจิกายน 2548)

10) พิธีสารเลือกรับเรื่อง กระบวนการติดต่อร้องเรียน (Optional Protocol on a Communication Procedure) เข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2555 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 14 เมษายน 2557 (กรม.เห็นชอบวันที่ 18 กันยายน 2555)

2. กลไกรองรับการดำเนินงานของประเทศไทย

ในการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของประเทศไทย ประกอบด้วยกลไกหลัก 4 ด้าน ได้แก่

(1) กลไกด้านนิติบัญญัติ ได้แก่ รัฐสภา ประกอบด้วย

- สภาผู้แทนราษฎร

- วุฒิสภา

- องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญที่รับผิดชอบการส่งเสริมการเคารพและการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งครอบคลุมสิทธิเด็ก ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(2) กลไกด้านบริหาร ได้แก่ องค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการดูแลเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย และ/หรือองค์กรที่ฝ่ายบริการแต่งตั้งขึ้นเพื่อรับผิดชอบภารกิจนี้ ซึ่งประกอบด้วย

(2.1) ส่วนกลาง ได้แก่

- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.) / คณะอนุกรรมการ เรื่อง “สิทธิเด็ก” โดยคณะอนุกรรมการฯ มีภารกิจที่สำคัญ คือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการนำหลักการและบทบัญญัติของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามและการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของประเทศไทย และทำหน้าที่ส่งเสริมและเผยแพร่อนุสัญญาเพื่อให้เกิดการดำเนินงานเรื่องสิทธิเด็กอย่างกว้างขวางทั่วประเทศและครอบคลุมเด็กทุกกลุ่มที่อยู่ในประเทศไทย

- คณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ

- กรมกิจการเด็กและเยาวชน

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

- กระทรวงมหาดไทย

- กระทรวงสาธารณสุข

- กระทรวงศึกษาธิการ

- กระทรวงยุติธรรม

- สำนักงานอัยการสูงสุด

- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(2.2) ส่วนภูมิภาค ได้แก่

- คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
- สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัด
- สำนักงานอัยการจังหวัด
- สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด

(2.3) ส่วนท้องถิ่น ได้แก่

- กรุงเทพมหานคร
- องค์การบริหารส่วนจังหวัด
- เทศบาล
- องค์การบริหารส่วนตำบล

(3) กลไกด้านตุลาการ ได้แก่ ศาล

(4) กลไกภาคเอกชน/ภาคประชาชน เป็นองค์กรอิสระซึ่งอาจเป็นหรือไม่เป็นนิติบุคคล ภายในประเทศ ได้แก่

- องค์กรเอกชนที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน
- สมาเด็กและเยาวชน / เครือข่ายด้านเด็กและเยาวชน
- องค์กรภาคประชาสังคมต่าง ๆ

3. การประกันสิทธิตามอนุสัญญา

ประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก สรุปดังนี้

(1) ผลักดันให้บรรจูลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กไว้ในรัฐธรรมนูญ

(2) การปรับปรุง/แก้ไขและออกกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการและแนวคิดของอนุสัญญาหลายฉบับ เช่น

(2.1) กฎหมายว่าด้วยสถานะบุคคล

- พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 กำหนดให้เด็กที่เกิดจากพ่อหรือแม่ที่มีสัญชาติไทยได้สัญชาติไทยทันทีที่เกิด และ พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 บัญญัติเพิ่มเติมให้บุตรนอกสมรสของบิดาสัญชาติไทยที่ไม่ได้รับสัญชาติไทยโดยการเกิด ให้สามารถได้รับสัญชาติไทยได้

- พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 กำหนดให้นายทะเบียนรับแจ้งการเกิดและออกหลักฐานให้เด็กทุกคนที่เกิดในประเทศไทย ซึ่งทำให้การจดทะเบียนการเกิดของเด็กเป็นไปอย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

(2.2) กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองและพัฒนา

- พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 19) และ (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2550 ครอบคลุมความผิดการข่มขืนกระทำชำเราที่กระทำกับทั้งหญิงและชาย และเพิ่มโทษผู้กระทำต่อเด็กหญิงอายุต่ำกว่า 13-15 ปี

- พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2550 กำหนดวิธีปฏิบัติในการถามปากคำ การสืบพยาน และการชี้ตัวผู้ต้องหาของผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี รวมถึงการสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ต้องมีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการอยู่ร่วมด้วย โดยมีมุ่งหมายมิให้เด็กได้รับผลกระทบทั้งทาง

ร่างกายและสภาวะทางจิตใจจากกระบวนการยุติธรรม แต่เนื่องจากการที่มีได้จำกัดประเภทคดีซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการพิเศษอย่างแท้จริงไว้ จึงทำให้การดำเนินคดีบางประเภทเป็นไปด้วยความล่าช้าโดยไม่จำเป็น ประกอบกับการถามปากคำมีความซ้ำซ้อนในแต่ละขั้นตอน ทำให้ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็ก ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมเกินสมควร

- พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2551 แก้ไขเกณฑ์อายุที่ต้องรับผิดทางอาญาของเด็กให้สูงขึ้นจากอายุ 7 ปีเป็น 10 ปี อายุ 10-15 ปี ไม่ต้องรับโทษแต่ให้ว่ากล่าวตักเตือนหรือให้ส่งไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกอบรม อายุ 15-18 ปี ถ้าจะลงโทษให้ลดโทษลงกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปกติ

- พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2558 กำหนดคำนิยามสื่อลามกอนาจารเด็ก และฐานความผิดตั้งแต่การครอบครอง ส่งต่อ แจกจ่าย อดอ้างแก่ประชาชน ทำผลิต มีไว้ นำเข้าในราชอาณาจักร พาไปหรือทำให้แพร่หลาย หรือประกอบการค้า หรือเพื่อจะช่วยให้แพร่หลายสื่อลามกอนาจารโดยเพื่อแสวงหาประโยชน์ในทางเพศ สำหรับตนเอง หรือผู้อื่น

- พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 เพิ่มโทษผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีเด็ก และปฏิบัติต่อผู้ค้าประเวณีในฐานะเหยื่อ

- พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงานพ.ศ.2541 ขยายอายุแรงงานเด็กจาก 13 ปี เป็น 15 ปี

- พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กำหนดให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีฟรี และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปี 2552 รัฐบาลได้ประกาศขยายการศึกษาฟรีเป็น 15 ปี รวมทั้ง สนับสนุนอุปกรณ์การเรียนและเครื่องแบบนักเรียนให้แก่เด็กทุกคนด้วย

- พ.ร.บ.การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 ขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี

- พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2547 เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะ เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และมีพัฒนาการที่เหมาะสม รวมทั้งป้องกันมิให้เด็กถูกระงับการกระทำทารุณกรรม หรือตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ หรือถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม โดยให้มีการส่งเสริมความร่วมมือในการคุ้มครองเด็กระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้เหมาะสม

- พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 เป็นกลไกอีกทางหนึ่งที่มุ่งให้เรื่องการกระทำรุนแรงต่อเด็ก/สตรีในครอบครัวเป็นเรื่องสาธารณะ ที่ผู้พบเห็นต้องแจ้งต่อเจ้าหน้าที่เพื่อให้สังคมได้มีบทบาทช่วยเฝ้าระวัง แต่ห้ามการเผยแพร่โดยสื่อ เป็นการมุ่งคุ้มครองเหยื่อ บำบัดฟื้นฟูผู้กระทำโดยใช้การไกล่เกลี่ยผสมการคุมประพฤติเป็นหลัก

- พ.ร.บ.ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550 ซึ่งกำหนดให้จัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนระดับประเทศ ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ และให้หน่วยงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำโครงการ/กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

- พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 กำหนดมาตรการเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำการใด ๆ ให้ระบบคอมพิวเตอร์ไม่สามารถทำงานหรือทำให้การทำงานผิดพลาดไปจากคำสั่งที่กำหนดไว้ หรือใช้วิธีการใด ๆ เข้าล่วงรู้ข้อมูล แก้ไข หรือทำลายข้อมูลของบุคคลอื่นในระบบคอมพิวเตอร์โดยมิชอบ หรือใช้ระบบคอมพิวเตอร์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ หรือมีลักษณะอันลามกอนาจาร ย่อมก่อให้เกิดความเสียหาย กระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งความสงบสุขและศีลธรรมอันดีของประชาชน

- พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 เพื่อใช้แทน พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ.2540 โดยกำหนดลักษณะความผิดให้ครอบคลุมการกระทำเพื่อแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากบุคคลทั้งเพศชายและหญิง รวมทั้งการนำบุคคลมาค้าประเวณีในหรือส่งไปค้านอกราชอาณาจักร และการบังคับใช้แรงงาน

- พ.ร.บ.การทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 ผ่อนผันอนุญาตให้บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย ด้วยสาเหตุต่างๆ สามารถขอรับใบอนุญาตทำงานได้ โดยคำนึงถึงความมั่นคงของชาติและผลกระทบทางสังคม

- พ.ร.บ.การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กำหนดแนวทางการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยมีคณะกรรมการเป็นผู้กำกับดูแลและพิจารณาอนุญาตการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ออกระเบียบ ข้อบังคับ และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมสำหรับภาครัฐและเอกชน กระบวนวิธียื่นคำร้องการทดลองเลี้ยงดูไม่น้อยกว่า 6 เดือน (ยกเว้นญาติร่วมสายโลหิตหรือบุคคลอื่นตามหลักเกณฑ์ของกฎกระทรวง) ทั้งนี้การพิจารณาคดีและการอ่านคำสั่งศาลเกี่ยวกับเรื่องบุตรบุญธรรมต้องกระทำโดยลับ และห้ามการโฆษณาเผยแพร่

- พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ใช้การควบคุมหรือคุมขังเด็กและเยาวชนให้กระทำเป็นทางเลือกสุดท้าย มีบทบัญญัติวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่หลีกเลี่ยงการควบคุมตัวหรือคุมขัง ห้ามมิให้ควบคุมตัวเด็กและเยาวชนผู้ต้องหาในไว้ปะปนกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ และห้ามมิให้ควบคุมไว้ในห้องขังที่จัดไว้สำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่

- พ.ร.บ.คุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ.2553 กำหนดความปลอดภัยในการทำงานของหญิงมีครรภ์หรือเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่า 15 ปี ที่รับงานไปทำที่บ้านที่มีลักษณะงานอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัย

- พ.ร.บ.ความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ.2555 โดยมีวัตถุประสงค์ในการปกป้องคุ้มครองเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่า 16 ปี ให้พ้นจากอันตรายอันเกิดจากการถูกพาไปหรือกักตัวไว้โดยมิชอบ และส่งคืนเด็กกลับสู่ประเทศถิ่นกำเนิดโดยเร็ว รวมทั้งรับรองให้มีการคุ้มครองสิทธิในการพบและเยี่ยมเยียน

- พ.ร.บ.หอพัก พ.ศ. 2558 คุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในสถานะการศึกษา โดยการโอนอำนาจหน้าที่ให้กับท้องถิ่นในการกำกับดูแล

- พ.ร.บ.คุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 เพื่อคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีทางการแพทย์ในการกำหนดความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ตลอดจนควบคุมการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ทางการแพทย์เกี่ยวกับตัวอ่อนการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ที่ไม่ถูกต้อง

- พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก พ.ศ. 2555 โดยที่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายในเรื่อง ความร่วมมือระหว่างประเทศเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิควบคุมดูแลเด็ก ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการปกป้องคุ้มครองเด็ก ให้พ้นจากภัยอันตรายอันเกิดจากการถูกพาไปหรือกักตัวไว้โดยมิชอบ และส่งคืนเด็กกลับสู่ประเทศซึ่งเป็น ถิ่นที่อยู่ปกติโดยเร็ว รวมทั้งรับรองให้มีการคุ้มครองสิทธิในการพบและเยี่ยมเยียนเด็ก ประกอบกับประเทศไทย ได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยลักษณะทางแพ่งในการลักพาเด็กข้ามชาติ ค.ศ. 1980 (Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction, 1980) แล้ว จึงมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาดังกล่าวในเรื่องต่าง ๆ เช่น ผู้ประสานงานกลาง เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการสืบหาแหล่งที่อยู่ของเด็ก ดำเนินการให้มีการส่งตัวเด็กกลับคืน และใช้สิทธิในการพบและเยี่ยมเยียนเด็ก หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่

ควบคุมดูแลเด็กชั่วคราวในระหว่างการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งตัวเด็กกลับคืน ตลอดจนการกำหนดอำนาจหน้าที่ และกระบวนการพิจารณาของศาล

- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 23) พ.ศ. 2558 กำหนดให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีในลักษณะนี้ นำมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กมาใช้ หรือ พิจารณาอนุญาตให้สมรส โดยกำหนดเงื่อนไขที่จะดำเนินการภายหลังการสมรสด้วย เพื่อให้มีการตรวจสอบ ความยินยอมของเด็กในการสมรสได้อย่างละเอียดรอบคอบยิ่งขึ้นและเป็นไปเพื่อประโยชน์ของเด็กอย่างแท้จริง และในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอย่างใดแล้ว ศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิดน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดใช้การสมรสเป็นเหตุให้ไม่ต้องรับโทษ และโดยที่บทบัญญัติความผิดเกี่ยวกับเพศและความผิดต่อเสรีภาพที่กระทำต่อเด็กได้กำหนดให้อายุเด็ก เป็นองค์ประกอบความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดอ้างความสำคัญผิดหรือความไม่รู้ในข้อเท็จจริงอันเป็น องค์ประกอบความผิดเพื่อไม่ต้องรับผิดหรือได้รับยกเว้นโทษ หรือได้รับโทษน้อยลงได้ สมควรกำหนดให้ ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศหรือความผิดต่อเสรีภาพซึ่งได้กระทำต่อเด็กที่มีอายุไม่เกินสิบสามปี ไม่อาจอ้าง ความไม่รู้อายุของเด็กเพื่อให้พ้นจากความรับผิดทางอาญา ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย มากยิ่งขึ้น อีกทั้งสมควรปรับปรุงอัตราโทษปรับให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2558 กำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับการค้าหรือทำให้แพร่หลายซึ่งวัตถุหรือสิ่งลามกที่เป็นสื่อลามกอนาจารเด็ก เป็นความผิดที่ผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษหนักขึ้น รวมทั้งให้การครอบครองและส่งต่อซึ่งสื่อลามกอนาจารเด็ก เป็นความผิด

- พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 กำหนดมาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศที่ชัดเจนส่งผลให้บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศไม่ได้รับ ความคุ้มครองและไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร สมควรมีกฎหมายเพื่อกำหนดกำหนด มาตรการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งสอดคล้องกับ หลักการสิทธิมนุษยชนสากลตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทย เข้าเป็นภาคี

นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายที่คณะอนุกรรมการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พิจารณาแก้ไขปรับปรุงอีกหลายฉบับ อาทิ

1) ร่างพ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ...) พ.ศ. กำหนดให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวกรณีผู้ถูกกล่าวหาชาวต่างประเทศ และให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่จับกุมผู้ถูกกล่าวหาต้องแจ้งพนักงานตรวจคนเข้าเมืองทุกราย เพื่อห้ามไม่ให้บุคคลดังกล่าวหนีออกนอกประเทศ

สถานะ ส่งร่างกฎหมายให้กระทรวงยุติธรรม เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

2) ร่างพ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ปรับปรุงความผิดเกี่ยวกับเพศ การกระทำชำเราและการอนาจาร ตลอดจนคุ้มครองบุคคลผู้ที่อยู่ในสถานะต้องโอกาส ไม่อาจป้องกันตนเองได้

สถานะ ส่งร่างกฎหมายให้กระทรวงยุติธรรม เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

3) ร่างพ.ร.บ.ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... แก้ไขเพิ่มเติมให้มีสภาเด็กและเยาวชนระดับตำบล

สถานะ ดย. อยู่ระหว่างการเสนอคณะรัฐมนตรี

4) ร่างพ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ... แก้ไขบทบัญญัติความผิดเกี่ยวกับการซื้อขายเด็ก และลักพาเด็ก

สถานะ อยู่ระหว่างการพิจารณาคณะอนุกรรมการปรับปรุงกฎหมายให้เป็นไปตามมาตรฐานรัฐธรรมนูญและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เพื่อเสนอให้กระทรวงยุติธรรม

1.3 บรรจุแนวคิด หลักการ และมาตรการของอนุสัญญาเข้าในแผนระยะ 5 ปี ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่แผน 7 (พ.ศ.2535-2539) แผน 8 (พ.ศ.2540-2544) แผน 9 (พ.ศ.2545-2549) แผน 10 (พ.ศ.2550 – 2554) และแผน 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) โดยแผนฉบับล่าสุด ได้ผนวกรวมนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติด้านการพัฒนาเด็กตามแนวทาง “โลกที่เหมาะสมสำหรับเด็ก”(พ.ศ.2550-2559) ได้ผนวกเนื้อหาสาระของอนุสัญญา รวมทั้งเพิ่มเติมข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติต่อรายงานผลการดำเนินงานของประเทศ ฉบับที่ 3+4 ไว้เป็นส่วนขยายขอแผนดังกล่าว เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการขับเคลื่อนงานด้านเด็กของประเทศไทย รวมทั้งการกำหนดแผนนโยบาย มาตรการและแนวปฏิบัติในการคุ้มครองเด็กในเชิงประเด็น เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย การปราบปรามและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ นโยบายและยุทธศาสตร์ระดับชาติด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน นโยบายและแผนระดับชาติเพื่อจัดการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้าย ยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนตั้งครรภ์ไม่พร้อม เป็นต้น

4. ความก้าวหน้าการดำเนินมาตรการเพื่อให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามสิทธิที่ระบุไว้ในอนุสัญญา (อนุสัญญาข้อ 4 – 40)

ด้านสุขภาพ ประเทศไทยได้ดำเนินโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งเป็นหลักประกันการรักษาพยาบาลให้แก่คนไทยทุกคนรวมถึงเด็กโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และเพื่อให้ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลได้เข้าถึงบริการ รัฐได้ยกระดับสถานอนามัยในระดับตำบลทั่วประเทศเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพและหน่วยบริการสาธารณสุขเคลื่อนที่สำหรับให้บริการการดูแลก่อนและหลังคลอด การฉีดวัคซีนส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการป้องกันโรค การติดตามภาวะโภชนาการและพัฒนาการของเด็กจนถึงก่อนเข้าเรียน นอกจากนี้แล้ว สำหรับบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎรและครอบครัว รัฐได้จัดสรรงบประมาณให้แก่สถานพยาบาล เพื่อเป็นหลักประกันในเรื่องสิทธิการรักษาพยาบาลแก่บุคคลกลุ่มดังกล่าว ตามหลักสิทธิมนุษยชนและการไม่เลือกปฏิบัติ มีการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตามเป้าหมายของแนวทาง “โลกที่เหมาะสมสำหรับเด็ก” ด้วยความร่วมมือทางวิชาการจากองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติและการรณรงค์สาธารณะต่าง ๆ อัตราการตายจากการคลอดและอัตราการตายของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ขวบ ลดลงอย่างเด่นชัด แต่ยังคงต้องมีความพยายามแก้ไขปัญหานี้มากขึ้นในพื้นที่ห่างไกล ภาวะทุโภชนาการในเด็กได้ลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ด้วยความพยายามในการส่งเสริมมาตรการลดการขาดสารไอโอดีนและการขาดธาตุเหล็ก

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อประกันว่าเด็กทุกคนจะมีจุดเริ่มต้นชีวิตที่ดี ขณะนี้รัฐบาลอยู่ระหว่างการดำเนินงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย พุทธศักราช 2550 – 2559 ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะขยายการบริการก่อนเข้าเรียนสู่ระดับท้องถิ่น สนับสนุนให้ภาคเอกชนจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กในสถานที่ทำงาน นอกจากนี้ รัฐบาลมุ่งมั่นในการยกระดับศูนย์เด็กเล็กทั่วประเทศ โดยการจัดทำ “มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ” รวมทั้งฝึกอบรมครูผู้ดูแลเด็กและผู้บริหารในระดับท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก

ล่าสุด รัฐบาลเห็นชอบโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของประเทศในการลงทุนเพื่อเด็ก เป็นการสร้างระบบคุ้มครองสังคม (Social Protection) โดยการจัดสวัสดิการเงินอุดหนุนให้กับเด็กแรกเกิดในครัวเรือนยากจนและครัวเรือนเสี่ยงต่อความยากจน รวมทั้งเพื่อเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การจัดสวัสดิการเงินอุดหนุนนี้ นอกจากจะเป็นการประกันสิทธิให้เด็กได้รับสิทธิโดยตรงทั้งด้านการอุปถัมภ์และพัฒนาแล้ว ยังเป็นการสร้างช่องทางให้เด็กเข้าถึงสิทธิในเรื่องอื่น ๆ ตามมา เนื่องจากเป็นมาตรการให้พ่อแม่พ่อกำหนดนำเด็กเข้าสู่ระบบบริการของรัฐตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์ การเข้าโรงเรียนพ่อแม่ การจดทะเบียนเกิด การรับวัคซีน และการตรวจสุขภาพ

ด้านการศึกษา ไทยได้บรรลุเป้าหมายข้อที่ 2 ตามเป้าหมาย MDG เกี่ยวกับความสำเร็จในการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาอย่างทั่วถึง และความสำเร็จตามเป้าหมายข้อที่ 3 ในการลดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเด็กหญิงเด็กชายในการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ขณะนี้ประเทศไทยมีความมุ่งมั่นที่จะบรรลุเป้าหมาย MDG พลัส ด้วยนโยบายเรียนฟรี 15 ปี และเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันให้แก่เด็กในพื้นที่ห่างไกลได้เข้าถึงสิทธิ มีการจัดตั้งโรงเรียนในชุมชน และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก นอกจากนี้ รัฐได้ตั้งโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนหลายภาษา โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีเด็กชาติพันธุ์และเด็กผู้อพยพจำนวนมาก เพื่อให้เด็กเหล่านี้สามารถเข้าถึงการศึกษาโดยปราศจากอุปสรรคด้านภาษา มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาพิเศษในทุกจังหวัดสำหรับเด็กทุพพลภาพ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและมีสิทธิที่จะได้เรียนร่วมกับเด็กอื่น ๆ

ประเทศไทยให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการมีส่วนร่วมของเด็ก ด้วยการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนทั้งในระดับอำเภอ จังหวัด และระดับชาติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 สภาดังกล่าวเป็นพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้ใช้สิทธิแสดงความคิดเห็นและเป็นหลักประกันให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกระบวนการในการกำหนดนโยบายด้านเด็กและเยาวชนของประเทศ

ความก้าวหน้าที่สำคัญของประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก คือ การส่งเสริมสิทธิและสวัสดิการของ**เด็กติดมารดาในเรือนจำ** มาตรการดังกล่าวมีการดำเนินงานทั่วประเทศตามข้อมติ เรื่อง “ข้อกำหนดของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ ” หรือ “ข้อกำหนดกรุงเทพ” (Bangkok Rules)/ ซึ่งได้รับการยอมรับโดยไม่มีข้อโต้แย้งในการประชุมสหประชาชาติสมัยสามัญครั้งที่ 65 การยอมรับกฎกรุงเทพนี้ไม่ใช่เฉพาะแต่ผู้ต้องขังหญิงและเด็กในประเทศไทยเท่านั้น แต่ผู้ที่ถูกคุมประพฤติทั่วโลกจะได้รับประโยชน์จากข้อริเริ่มดังกล่าวนี้ด้วย ในส่วนของประเทศไทย มีการส่งเสริมการปฏิบัติอย่างจริงจังทั่วประเทศในกระบวนการคุมประพฤติ นอกจากนี้แล้ว ยังปรับปรุงการจัดการและสภาพแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของผู้ต้องขังหญิงรวมทั้งการดูแลลูกของผู้ต้องขังหญิงด้วย

5. มาตรการกลไกเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อเด็กกลุ่มเสี่ยงทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กหญิง เด็กชนพื้นเมืองดั้งเดิม เด็กผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาแหล่งพักพิง บุตรของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานหรือชุมชนที่ต่างศาสนาและชุมชนกลุ่มน้อยต่างชาติพันธุ์ เด็กเร่ร่อน เด็กทุพพลภาพ เด็กในชนบทและเด็กยากจน

1) ด้านการพัฒนาสถานะบุคคล

- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 เห็นชอบยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะบุคคลและสิทธิบุคคล โดยกำหนดให้มีการสำรวจและจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลที่ยังไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรเพื่อเข้าสู่กระบวนการพัฒนาสถานะที่ถูกต้อง

- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2553 เห็นชอบหลักเกณฑ์การกำหนดสถานะบุคคลให้กับชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกิดนอกประเทศไทย และได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยก่อนวันที่ 18 มกราคม 2538 รวมถึงบุตรที่เกิดในประเทศไทย 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน และไม่สามารถกลับประเทศต้นทางได้ 2) กลุ่มเด็กและบุคคลที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาและจบการศึกษา 3) บุคคลไร้รากเหง้า และ 4) กลุ่มผู้ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศ

- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2554 เห็นชอบยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองทั้งระบบ ที่แก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองที่ตกค้างอยู่ในประเทศไทยโดยคำนึงถึงการรักษาความมั่นคงของชาติควบคู่กับการดูแลสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในด้านการศึกษา การสาธารณสุข การประกอบอาชีพ การเดินทาง และอื่นๆ อย่างเหมาะสม รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดต่างด้าวกลุ่มใหม่อพยพเข้ามาในประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองที่อยู่ในประเทศไทย 2) ยุทธศาสตร์การป้องกันการลักลอบหลบหนีเข้ามาใหม่ 3) ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง 4) ยุทธศาสตร์บริหารจัดการ

- กระทรวงมหาดไทยออกประกาศ 2 ฉบับ เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2555 เรื่อง 1) การให้สถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายแก่บุคคลที่อพยพเข้ามาในราชอาณาจักรไทยและอาศัยอยู่มานานตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และ 2) เรื่อง การสั่งให้บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไปและการได้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย

2) ด้านการศึกษา

- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2548 เห็นชอบแนวปฏิบัติการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย

- ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ให้สถาบันการศึกษารับนักเรียนทุกคนเข้าเรียนทั้งเด็กไทย เด็กไม่มีสัญชาติ เด็กแรงงานต่างชาติ หรือไม่มีเอกสารทางทะเบียนราษฎร

3) ด้านสาธารณสุข

- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2553 คืบคลานขึ้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสุขภาพและการควบคุมป้องกันโรคให้กับกลุ่มคนไม่มีสถานะและสิทธิ และให้จัดตั้งกองทุนให้บริการด้านสาธารณสุขกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ

- ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพคนต่างด้าว วันที่ 22 มีนาคม 2556 ให้คนต่างด้าวที่รอเข้าระบบประกันสังคม คนต่างด้าวที่ไม่ได้เข้าสู่ระบบประกันสังคม รวมทั้งบุตรและผู้ติดตามอายุไม่เกิน 15 ปี ตรวจสุขภาพและซื้อบัตรประกันสุขภาพประจำปี (กรณีเด็ก ค่าประกันสุขภาพ 365 บาท/ปี)

บุตรแรงงานต่างด้าว ประเทศไทยมีนโยบายการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวทั้งระบบ โดยให้แรงงานต่างด้าวทั้งที่จดทะเบียนไว้แล้วอย่างถูกต้องตามกฎหมายและที่หลบหนีเข้าเมือง ได้รับการจดทะเบียนอย่างถูกต้องตรงตามข้อเท็จจริงมากที่สุด และมีมาตรการประกันให้บุตรแรงงานต่างด้าวได้รับสถานะบุคคลที่ชัดเจนครั้งแรกในปี 2547 โดยมีการจัดทำทะเบียนประวัติของคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษ (3 สัญชาติ คือ พม่า ลาว และกัมพูชา) พร้อมผู้ติดตามที่มีอายุ 1 ปีขึ้นไป ต่อมาในปี 2552 และ ปี 2554 ได้ขยายให้มีการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า

ลาว และกัมพูชา พร้อมบุตรของคนต่างด้าวที่อายุไม่เกิน 15 ปี โดยผ่อนผันให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวเพื่อรอการส่งกลับไม่เกิน 1 ปี โดยเด็กจะได้รับเลขประจำตัว 13 หลักพร้อมเอกสารรับรองการทะเบียนประวัติสำหรับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย รวมทั้งได้รับสิทธิการตรวจสุขภาพและ/หรือประกันสุขภาพ ซึ่งเป็นไปตามความสมัครใจ โดยมีค่าตรวจสุขภาพคนละ 600 บาท และค่าประกันสุขภาพ 1,300 บาท/คน/ปี ซึ่งครอบคลุมการตรวจสุขภาพประจำปี การบริการด้านการรักษาพยาบาล การบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค และการเฝ้าระวังโรค สำหรับเด็กบุตรแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองที่ยังไม่ได้จดทะเบียน รัฐก็ให้การดูแลเรื่องการศึกษาและรักษาพยาบาล รวมถึงการให้วัคซีนคุ้มกันโรคตามหลักมนุษยธรรม สำหรับสิทธิด้านการศึกษา บุตรแรงงานต่างด้าวได้รับสิทธิเรียนฟรี 15 ปี และได้รับเงินอุดหนุนรายหัวเท่ากับเด็กไทยโดยไม่เลือกปฏิบัติ

เด็กกลุ่มชาติพันธุ์/เด็กต่างด้าว ประเทศไทยไม่มีชนพื้นเมืองดั้งเดิมแต่มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายมากกว่า 60 ชาติพันธุ์ ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายให้เด็กทุกคนในประเทศไทยมีสิทธิด้านการศึกษาโดยไม่เลือกปฏิบัติโดยออกกระเปาะยกระหวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ตามมติคณะรัฐมนตรี 5 กรกฎาคม 2548 พร้อมหนังสือสั่งการของกระทรวงศึกษาธิการให้สถานศึกษาถือเป็นหน้าที่ในการต้องรับเด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับ ทั้งที่มีหรือไม่มีหลักฐานแสดงตัวบุคคลเข้าเรียนในสถานศึกษาโดยใช้สูติบัตรหรือหนังสือรับรองการเกิดหรือหลักฐานที่ทางราชการออกให้หรือเอกสารที่กระทรวงศึกษาธิการให้ใช้ หรือทำบันทึกแจ้งประวัติบุคคลโดยบิดามารดา ผู้ปกครอง องค์กรเอกชน หรือผู้มาเรียนเองแจ้ง และเมื่อเรียนจบก็ให้ได้รับประกาศนียบัตรที่ไม่ต้องบันทึกหมายเหตุใด ๆ ลงในหลักฐานนั้น

กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างความตระหนักให้แก่โรงเรียนเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิด้านการศึกษาของกลุ่มเด็กกลุ่มชาติพันธุ์และเด็กต่างด้าว โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ โดยเฉพาะเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาแก่เด็กกลุ่มนี้ มีการจัดทำคู่มือการรับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนเข้าเรียนในสถานศึกษาและเผยแพร่ไปยังโรงเรียนทั่วประเทศ การจัดการศึกษาให้แก่เด็กกลุ่มนี้ ดำเนินการแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การศึกษาในรูปแบบโรงเรียนที่จัดโดยรัฐซึ่งให้เด็กต่างด้าวเรียนรวมอยู่กับเด็กไทย และการศึกษาในรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ที่จัดโดยองค์กรเอกชนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งกระจายอยู่ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศโดยเน้นพื้นที่สูง พื้นที่ชายแดน พื้นที่ห่างไกล และพื้นที่ที่มีเด็กชาติพันธุ์และเด็กต่างด้าวจำนวนมาก โรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้มีการเรียนการสอนหลายภาษาทั้งภาษาชาติพันธุ์ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเต็มที่

เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครองหรือมีแต่ไม่เลี้ยงดู หรือไม่สามารเลี้ยงดูได้ จนเป็นเหตุให้เด็กต้องไปเร่ร่อนตามสถานที่ต่าง ๆ หรือเด็กที่มีพฤติกรรมใช้ชีวิตเร่ร่อน จนน่าเกิดอันตรายต่อสวัสดิภาพของตน (พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4) เด็กกลุ่มนี้พึงได้รับการสงเคราะห์ โดยให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่เด็กและครอบครัวหรือบุคคลที่อุปการะเลี้ยงดู มอบเด็กให้อยู่ในความอุปการะของบุคคลที่เหมาะสม ดำเนินการเพื่อให้เด็กได้เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นตามกฎหมายว่าด้วยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ส่งเข้ารับการอุปการะในครอบครัวอุปถัมภ์หรือสถานรับเลี้ยงเด็กที่เหมาะสม ส่งเข้ารับการอุปการะในสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ ส่งเข้าศึกษาหรือฝึกหัดอาชีพ หรือส่งเข้าบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ ศึกษา หรือฝึกหัดอาชีพในสถานพัฒนาและฟื้นฟู หรือส่งเข้าศึกษาที่กลุ่มเกลาจิต โดยใช้หลักศาสนาในวัดหรือสถานที่ทางศาสนาอื่น (มาตรา 33)

การดูแลเด็กเร่ร่อนมีหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนหลายหน่วยงานร่วมมือกันดำเนินงาน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรุงเทพมหานคร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก และองค์การเอกชนอื่น ๆ) เพื่อคุ้มครองและสงเคราะห์เด็กกลุ่มนี้ให้มีทางเลือกและสามารถใช้ชีวิตอย่างคนปกติทั้งในเชิงการป้องกันและการแก้ไข

มาตรการด้านการป้องกัน มีการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความมั่นคงด้านการศึกษาด้านอาชีพ ด้านที่อยู่อาศัย การส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวเข้าใจบทบาทของตนเพื่อเกื้อกูลความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคุ้มครองเด็ก ให้ชุมชนมีบทบาทในการเฝ้าระวัง ป้องกันปัญหาครอบครัว และปัญหาสังคมอื่น ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน มุ่งเน้นการสร้างความตระหนักให้ชุมชนรับรู้และเห็นความสำคัญในเรื่องการป้องกันเด็กและเยาวชนออกจากครอบครัวไปเร่ร่อน

มาตรการด้านการสงเคราะห์และช่วยเหลือ มีรูปแบบการช่วยเหลือด้วยกระบวนการ “ครูข้างถนน” เน้นการสร้างควมไว้วางใจให้กับเด็กโดยเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ลงพื้นที่เป็นประจำ พูดคุย แลกเปลี่ยน สร้างความคุ้นเคยและความเป็นกันเองระหว่างครูกับเด็ก ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะใช้เทคนิคและกระบวนการที่แตกต่างกันขึ้นกับเด็กและสภาพของพื้นที่ รูปแบบของกิจกรรม คือ

- การจัดทำประวัติเด็ก เมื่อเริ่มพบเด็กครูข้างถนนจะทำหน้าที่จัดทำประวัติเด็กเพื่อทราบข้อมูลพื้นฐาน และค้นหาใบรับรองเกิดในโรงพยาบาลต่าง ๆ การแจ้งเกิดย้อนหลัง การย้ายชื่อเด็กเข้าทะเบียนบ้าน รวมทั้งการทำบัตรประจำตัวประชาชน การขอขึ้นทะเบียนทหาร การทำบัตรประจำตัวคนพิการ

- การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของเด็ก เช่น การให้คำปรึกษาเรื่องสุขภาพอนามัย ยารักษาโรค กรณีเจ็บป่วยมากจะมีการส่งต่อไปยังโรงพยาบาล

มาตรการคุ้มครองและฟื้นฟู คือ

- การส่งเสริมการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย มีการให้ความรู้และเสริมทักษะชีวิตเบื้องต้น การจัดการชีวิต และการวางแผนในการใช้ชีวิต เพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนร่วมต่อไป กรณีเด็กเร่ร่อนที่สนใจเรียนจะมีการประสานส่งต่อไปยังหน่วยงานด้านการศึกษา อาทิ การศึกษานอกระบบของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาในระบบ ได้แก่ โรงเรียนที่สังกัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์หรือราชประชานุเคราะห์ กระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ มีการฝึกอาชีพให้แก่เด็กเร่ร่อนโดยการประสานหน่วยงานที่ฝึกอาชีพโดยตรงหรืออาจมีการพาไปเข้าฝึกอาชีพระยะสั้น

- การประสานส่งต่อเด็กไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เหมาะสมในการพัฒนา หรือหน่วยงานที่มีความพร้อมในการพัฒนาเด็ก มีบ้านพักเด็กและครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เป็นสถานแรกรับชั่วคราวซึ่งเด็กสามารถเข้ามาใช้บริการได้ตามความสมัครใจ จัดที่พักอาศัยให้อยู่ชั่วคราวเพื่อการส่งต่อไปยังสถานสงเคราะห์ซึ่งให้การดูแลเด็กแบบพักอาศัยอยู่เป็นประจำ เด็กจะได้รับบริการอย่างเป็นระบบ ขั้นตอน นอกจากจะได้รับปัจจัยสี่แล้วยังมีโอกาสได้ศึกษา บำบัดฟื้นฟูและมีโอกาสกลับสู่ครอบครัวได้มากกว่าเนื่องจากการติดตามญาติเพื่อรับเด็กกลับสู่ครอบครัว นอกจากนี้ ยังมีศูนย์สร้างโอกาสของกรุงเทพมหานครเป็นที่พักพิงให้แก่เด็กเร่ร่อนช่วงกลางวัน

- การพัฒนาศักยภาพของเด็ก และเสริมสร้างคุณค่าในตนเองเพื่อให้มีทักษะ และรู้จักวางแผนในการดำเนินชีวิต พร้อมทั้งสร้างโอกาสและส่งเสริมกิจกรรมทางเลือก เช่น การฝึกวิชาชีพ การประกอบอาชีพ การศึกษา กลับสู่ครอบครัว เพื่อเป็นแนวทางในการกลับคืนสู่สังคมได้อย่างเด็กทั่วไป

- การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม กรณีเด็กเร่ร่อนกระทำผิดจะได้รับความคุ้มครอง เช่นเดียวกับเด็กทั่วไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีการประสานงานติดต่อกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก ศาล อัยการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ เพื่อเยี่ยมเยียนรับรองความปลอดภัยเด็ก และการประกันตัวเด็ก

เด็กพิการ/ทุพพลภาพ ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 30 และ 54 คุ้มครองการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและสิทธิที่เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ และความช่วยเหลือจากรัฐ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 บัญญัติแนวทางและวิธีการในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ในทุกระดับให้เหมาะสมยิ่งขึ้น กำหนดแนวทางการคุ้มครองคนพิการเพื่อมิให้ถูกการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม กำหนดสิทธิที่คนพิการจะได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียม โดยมีมาตรการการคุ้มครองการเลือกปฏิบัติ คือ

- สิทธิด้านการศึกษา พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 6 (3) กำหนดสิทธิให้เด็กพิการเด็กที่มีข้อจำกัดทางการเรียนรู้และเด็กที่มีความสามารถพิเศษได้รับการศึกษาที่รัฐจัดให้เป็นพิเศษที่เหมาะสมกับลักษณะเด็กประเภทนั้น ๆ พระราชบัญญัติจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 มาตรา 8 กำหนดว่าสถานศึกษาใดปฏิเสธไม่รับคนพิการเข้าศึกษา ให้ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามกฎหมาย ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552 กำหนดให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับคนพิการตามภารกิจของสถานศึกษานั้น โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและกรณีที่สถานศึกษาใดปฏิเสธไม่รับคนพิการเข้าศึกษาโดยไม่มีเหตุผลและความจำเป็นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดให้ถือว่าการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 2/2553 เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2553 เห็นชอบกรอบแผนยุทธศาสตร์การจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ว่า “สังคมมีระบบป้องกันและกลไกในการขจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ” โดยมีแนวทางการดำเนินงานได้แก่ (1) การป้องกันการกระทำที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ และ (2) การขับเคลื่อนนโยบาย มาตรการ และกลไกการขจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ

ปัจจุบันเด็กพิการสามารถเข้าถึงสิทธิการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้นทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และการอุดมศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการจัดโปรแกรมการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กพิการมีโอกาสเลือกโปรแกรมการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพความพิการ และความต้องการของตน ได้แก่ โรงเรียนการศึกษาพิเศษ โรงเรียนแกนนำเรียนร่วม ชั้นเรียนคู่ขนาน ห้องเรียนตามบ้าน (Home School) เด็กพิการมีโอกาสเข้ารับการศึกษาทั้งในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนโดยรัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณด้านวิชาการแก่สถาบันการศึกษาเพื่อการเตรียมความพร้อม ทั้งด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ผู้สอน ผู้เรียน สื่ออุปกรณ์ และการจัดสภาพแวดล้อม และจัดการเรียนการสอนที่เอื้อให้นักเรียน นักศึกษาพิการสามารถเรียนร่วมได้ นอกจากนี้ ยังมีกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาสำหรับนักเรียนนักศึกษาทั้งชายและหญิงที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยเพื่อศึกษาต่อในประเทศตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจนถึงปริญญาตรี และกองทุนคุ้มครองเด็กซึ่งจัดตั้งกองทุนการศึกษาสำหรับสงเคราะห์เด็กยากจนเป็นรายบุคคล

- สิทธิด้านสาธารณสุข พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 บัญญัติให้เด็ก คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสในสังคมและกลุ่มคนต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นจำเพาะในเรื่องสุขภาพ ต้องได้รับการสร้างเสริมและคุ้มครองอย่างสอดคล้องและเหมาะสม ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การบริการ

ฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยคนพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้บริการเกี่ยวกับสิทธิคนพิการไว้อย่างครอบคลุม และนโยบายเกี่ยวกับโรงพยาบาลสร้างเสริมสุขภาพระดับตำบล และกองทุนสุขภาพชุมชนซึ่งส่งเสริมให้เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลมีการดำเนินงานและบริหารจัดการระบบหลักประกันสุขภาพให้แก่กลุ่มแม่และเด็ก กลุ่มคนพิการ และกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ มีการจัดทำโปรแกรมการบ่งชี้และช่วยเหลือตั้งแต่เริ่มแรกที่เหมาะสมในการป้องกันและลดการเกิดขึ้นของความพิการชนิดทุติยภูมิโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็ก และมีการดำเนินการเรื่องอนามัยในโรงเรียนโดยคัดกรองนักเรียนที่มีปัญหาทางสายตา การได้ยิน และให้คำแนะนำการบำบัดรักษา จัดให้สถานพยาบาลของรัฐทุกแห่งและสถานอนามัยตรวจค้นหาภาวะออทิสติกเริ่มตั้งแต่ 0-6 ปี การจัดทำตัวชี้วัดเกี่ยวกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกคนพิการในโรงพยาบาล

เด็กผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาแหล่งพักพิง

ถึงแม้ว่าประเทศไทยยังมีได้เป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสถานะผู้ลี้ภัย แต่ก็ได้ปฏิบัติต่อเด็กผู้แสวงหาแหล่งพักพิงและผู้หนีภัยจากการสู้รบ โดยมีนโยบาย การปฏิบัติ และโครงการดำเนินการที่สอดคล้องกับหลักการของอนุสัญญาดังกล่าวตลอดมา โดยมีมาตรการดำเนินงานต่าง ๆ ดังนี้

- การแก้ไขกฎหมายการทะเบียนราษฎร ปัจจุบันเด็กทุกคนรวมถึงเด็กผู้หนีภัยจากการสู้รบจากพม่าที่เกิดในพื้นที่พักพิงชั่วคราวในประเทศไทยได้รับการจดทะเบียนการเกิดและได้รับสูติบัตรซึ่งทำให้เด็กได้รับสิทธิพื้นฐานอื่น เช่น การมีชื่อ การเข้าถึงบริการสาธารณสุข การศึกษา เป็นต้น โดยหนังสือกระทรวงมหาดไทย 2 ฉบับ คือ ที่ มท 0309.1/ว 60 ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2552 เรื่องการรับแจ้งการเกิดและการตายสำหรับคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยกลุ่มผู้หนีภัยในพื้นที่พักพิงชั่วคราว และ ที่ มท 0309.1/ว7 ลงวันที่ 27 เมษายน 2553 เรื่อง การรับแจ้งการเกิดและการตายสำหรับกลุ่มผู้หนีภัยในพื้นที่พักพิงชั่วคราว ซึ่งกำหนดให้ปลัดฝ่ายความมั่นคงของอำเภอที่มีพื้นที่พักพิงฯ เป็นผู้รับแจ้งเกิดตามแบบ ท.ร.1/1 ที่ออกโดยสถานพยาบาลในพื้นที่พักพิง และไปออกสูติบัตรที่สำนักงานทะเบียนอำเภอพร้อมทั้งบันทึกรายการบุคคลของเด็กไว้ในทะเบียนประวัติของพื้นที่พักพิงฯ โดยปลัดฝ่ายความมั่นคงจะเป็นผู้นำสูติบัตรไปให้พ่อแม่ของเด็กในพื้นที่พักพิงต่อไป ในปี 2554 มีเด็กเกิดใหม่ในพื้นที่พักพิงที่ได้รับการจดทะเบียนการเกิด ณ เดือนพฤศจิกายน 2554 จำนวน 2,261 คน

- การคุ้มครองเด็กที่ไม่มีพ่อแม่หรือผู้ปกครอง รัฐบาลไทยร่วมมือกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ติดตามและให้ความช่วยเหลือเด็กที่ไม่มีพ่อแม่หรือผู้ปกครองได้จำนวน 3,400 คน จากเด็กทั้งหมด 7,600 คน

- การคุ้มครองเด็กและสตรีในกระบวนการยุติธรรมในพื้นที่พักพิง กระทรวงยุติธรรมร่วมกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย ได้จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาทางกฎหมายในพื้นที่พักพิง ตั้งแต่ปี 2549 โดยที่ผ่านมาได้ช่วยเหลือผู้หนีภัยฯ 390 คน โดยมีเด็กและสตรี 130 คน ได้รับความช่วยเหลือผ่านกระบวนการยุติธรรมของไทย

- การจัดการศึกษาสำหรับเด็กในพื้นที่พักพิงฯ รัฐบาลไทยได้กำหนดมาตรการด้านการศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะเพื่อการหาเลี้ยงชีพและพึ่งพาตนเองในพื้นที่พักพิงฯ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณชายแดนไทย-พม่า จำนวน 9 แห่ง โดยการสนับสนุนของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ องค์กรทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ และองค์กรเอกชนเพื่อจัดการศึกษาและบริการอื่น ๆ ให้แก่เด็กในพื้นที่พักพิงฯ ปัจจุบัน มีการจัดการเรียนการสอนใน 3 ระดับชั้น (เกรด 1 – 10) คืออนุบาล ประถม และมัธยมกลาง วิชาที่เปิดสอนคือ ภาษาไทย ภาษาพม่า ภาษากระเหรี่ยง ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สุขศึกษา และวิชาอื่นๆ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดการศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัยผ่านโครงการเรียนรู้ภาษาไทยให้แก่เด็กตามความต้องการของพื้นที่พักพิง แบ่งออกเป็นหลักสูตร 3 ระดับ คือ พื้นฐานระดับต้น พื้นฐานระดับกลาง และพื้นฐานระดับสูง รวมทั้งมีความพยายามในการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนในพื้นที่พักพิงขององค์กรเอกชนต่าง ๆ และการรับรองวุฒิการศึกษาเพื่อให้สามารถนำไปใช้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้

- การบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขได้ร่วมมือให้องค์กรเอกชนเข้ามาจัดบริการและสวัสดิการภายในพื้นที่พักพิงฯ ในเรื่องสุขภาพและอนามัยทั่วไป อนามัยแม่และเด็ก อนามัยเจริญพันธ์ และสุขภาพทางสายตา สำหรับกรณีที่มีการเจ็บป่วยร้ายแรงจะมีระบบการส่งต่อเพื่อเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลใกล้เคียง

เด็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับความคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและสิทธิที่เข้าถึงสวัสดิการสังคม สิทธิด้านสุขภาพ และสิทธิด้านการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กในภูมิภาคอื่น อย่างไรก็ตามประเทศไทยตระหนักถึงสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอยู่ระหว่างการจัดตั้งกลไกและแผนปฏิบัติการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้แบบบูรณาการ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านความมั่นคงและด้านสังคม และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถด้านสังคมและการพัฒนาเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดมาตรการและแนวทางการป้องกันและแก้ไขอย่างยั่งยืน สำหรับมาตรการพิเศษที่ดำเนินการอยู่เพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสุขภาพ และ การศึกษาของเด็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่

- ด้านสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขได้จัดตั้งศูนย์บริหารการพัฒนาสุขภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี 2550 เน้นพัฒนาระบบบริการสุขภาพให้มีคุณภาพ การจัดระบบบริการสุขภาพภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างสุขภาพ เช่น การส่งเสริมและสนับสนุนพัฒนาศาสนสถานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (มัสยิด สถาบันปอเนาะ และวัด) ให้เป็นศาสนสถานส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านให้ปฏิบัติงานเชิงรุกทั้งการส่งเสริมสุขภาพ/การป้องกันโรค/การเยี่ยมยาผู้ได้รับผลกระทบ การรณรงค์ลดการบริโภคยาสูบในมัสยิด/สถาบันศึกษาปอเนาะ/โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาช่วงเดือนรอมฎอม ฯลฯ รวมทั้งมียุทธศาสตร์การจัดระบบการดูแลเยี่ยมยาจิตใจเด็กที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีจิตแพทย์ประจำอยู่ในโรงพยาบาลระดับอำเภอให้การช่วยเหลือและฟื้นฟูเด็กที่ได้รับผลกระทบ และมีนักสังคมสงเคราะห์เยี่ยมเยียนบ้านเพื่อให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีมาตรการพิเศษเพื่อให้ความช่วยเหลือเยี่ยมยาเด็กกำพร้าและสตรีหม้ายในลักษณะเงินสงเคราะห์ เงินปลอบขวัญและฟื้นฟูสภาพจากการบาดเจ็บ เงินยังชีพรายเดือนเพื่อการศึกษานอกระบบปริญาตรี และเงินอุดหนุนครอบครัวอุปถัมภ์ นอกจากนี้การดำเนินงานในการจัดระบบบริการสุขภาพดังกล่าว ยังมีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณสุขที่ยังเป็นปัญหาสำคัญในพื้นที่ ได้แก่ อนามัยแม่และเด็ก ภาวะทุพโภชนาการในเด็กปฐมวัย ทันตสุขภาพในเด็กวัยเรียน และการเฝ้าระวังป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ ฯลฯ

- ด้านการศึกษา มีการจัดตั้งสำนักงานพัฒนาการศึกษาเขตพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปี 2552 ทำหน้าที่จัดบริการด้านการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะ เพื่อประกันการเข้าถึงการบริการศึกษาของเด็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2553 – 2555 ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐาน การพัฒนาครูสอนศาสนา (อุstad) การสร้างโอกาสการเข้าถึงการศึกษาและพัฒนาเด็กให้เป็นคนดีมีคุณภาพ และสำนึกรักความเป็นไทยที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และความต้องการของชุมชน รวมถึงการส่งเสริมการฝึกอาชีพเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างมีคุณภาพ โดยดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การเรียนการสอนอิสลามศึกษา

ในโรงเรียนของรัฐและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม การบูรณาการหลักสูตรอิสลามศึกษาของโรงเรียนของรัฐและศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกาและปอเนาะ) เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาและใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ระบบสองภาษา (ไทย – มาลายู) ฯลฯ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการมุ่งส่งเสริมให้เด็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีโอกาสเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา และการศึกษาที่สูงขึ้นไปในสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร และพื้นที่อื่น ๆ ด้วยการให้ทุนการศึกษาและทุนกู้ยืมการศึกษา จำนวน 5,000 ทุนต่อปี เพื่อศึกษาต่อทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในสายสามัญศึกษา อาชีวศึกษา และศาสนาศึกษา ซึ่งทำให้ในปี 2553 จำนวนเด็กที่ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดแดนภาคใต้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

6. การจัดทำรายงาน

(1) **รายงานฉบับที่ 1** สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี ได้ส่งรายงานผลการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของประเทศ ฉบับที่ 1 ต่อกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติในปี 2539 และวันที่ 1-2 ตุลาคม 2541 คณะผู้แทนไทยได้เดินทางไปเสนอรายงานด้วยวาจา ณ นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

(2) **รายงานฉบับที่ 2** สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้นำเสนอรายงานฉบับที่ 2 ต่อคณะรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2547 และนำส่งกระทรวงการต่างประเทศเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กเรียบร้อยแล้วเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2547 รวมทั้งคณะผู้แทนไทยได้เดินทางไปนำเสนอรายงานด้วยวาจา ณ นครเจนีวา เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2549

(3) **รายงานฉบับที่ 3+4** สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้นำเสนอรายงานฉบับที่ 3+4 ต่อคณะรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2554 และนำส่งกระทรวงการต่างประเทศเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กเรียบร้อยแล้วเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2554 รวมทั้งผู้แทนไทยได้เดินทางไปนำเสนอรายงานด้วยวาจา ณ นครเจนีวา เมื่อวันที่ 24 - 25 มกราคม 2555

(4) **รายงานตามพิธีสารเลือกรับ 2 ฉบับ** คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2552 ให้ประเทศไทยเสนอรายงานผลการดำเนินงานฉบับแรกตามพิธีสารเลือกรับ 2 ฉบับ โดยได้นำเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติแล้ว รวมทั้งผู้แทนไทยได้เดินทางไปนำเสนอรายงานด้วยวาจาพร้อมกับการนำเสนอรายงานของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ณ นครเจนีวา เมื่อวันที่ 24 - 25 มกราคม 2555

(5) **รายงานฉบับต่อไป** คณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติเสนอให้ประเทศไทยจัดทำรายงานฉบับต่อไปโดยรวมฉบับที่ 5 และ 6 พร้อมกับรายงานตามพิธีสารเลือกรับทั้ง 3 ฉบับ เข้าด้วยกัน และให้เสนอภายในวันที่ 25 ตุลาคม 2560 โดยขณะนี้อยู่ระหว่างการติดตามผลการดำเนินงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกร่างรายงานฯ

7. ข้อท้าทาย

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าไปในหลายๆ เรื่อง ประเทศไทยก็ยังคงมีความตระหนักในข้อท้าทายที่ยังมีอยู่ และขอเสนอในประเด็นสำคัญ เช่น

มาตรการทางกฎหมาย การพัฒนากฎหมายภายในตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ รวมถึงรองรับสถานการณ์ และสภาพปัญหาของประเทศ รวมถึงการทบทวน พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 โดยเน้นการปรับปรุงกลไกที่เกี่ยวข้อง และการเพิ่มเติมให้มีพนักงานเจ้าหน้าที่ในระดับท้องถิ่น รวมถึงการเร่งรัดการแก้ไขและการออกกฎหมายอื่น ๆ เช่น การเพิ่มเกณฑ์ขั้นต่ำของเด็กในการรับโทษทางอาญา การห้ามลงโทษเขียนตีเด็กในทุกสภาพแวดล้อมที่ชัดเจน การคุ้มครองเด็กติดตามพ่อแม่ผู้ปกครองโดยผิดกฎหมาย หรือเดินทางมาโดยลำพัง

มาตรการทางการบริหาร ประเทศไทยมีการจัดทำแผนที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ โดยมีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เช่น แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนา แผนป้องกัน แผนคุ้มครองเชิงประเด็น เช่น ความรุนแรง การคุ้มครอง การตั้งครุฑไม้พร้อม เด็กปฐมวัย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังขาดการเชื่อมโยงการขับเคลื่อนแผนเหล่านั้นจากระดับนโยบายสู่ระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ ระบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อเด็กของประเทศไทย เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ จึงทำให้การทำงานเป็นลักษณะแยกส่วนกัน

ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน องค์กรภาคเอกชน ภาคประชาสังคม จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและคุ้มครองเด็กและเยาวชน แต่มีความจำเป็นต้องส่งเสริมให้ภาคธุรกิจหันมาตระหนักถึงการดำเนินธุรกิจที่ **เคารพสิทธิมนุษยชนและสิทธิเด็ก** ไม่ใช่เพียงแค่อำนาจกิจกรรมในเชิง CSR แต่เป็นการนำหลักการดำเนินธุรกิจกับสิทธิเด็ก มาดำเนินการด้วย

มาตรการการคุ้มครองเด็กจากความรุนแรงทุกรูปแบบ ประเทศไทยมีความพยายามอย่างมากที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กทุกรูปแบบ ได้มีการบังคับใช้กฎหมายและแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ เพื่อให้หลักประกันว่า เด็กจะได้รับความคุ้มครองที่ดีขึ้น ประเทศไทย ได้ทำการศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้นำไปสู่ร่างนโยบายและกลยุทธ์ระดับชาติเพื่อปกป้องและคุ้มครองเด็กผู้ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง มีการให้คำปรึกษาทางด้านจิตใจและจิตวิทยาในชุมชนและโรงเรียน โดยทีมสหวิชาชีพและมีการส่งเสริมวินัยเชิงบวกเพื่อทดแทนการลงโทษเขียนตี โดยการให้การศึกษาแก่พ่อแม่และครู

ประเทศไทยแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติความผิดเกี่ยวกับสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก ประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดทางเพศทุกรูปแบบอยู่ระหว่างการแก้ไขเพื่อเพิ่มโทษกับผู้กระทำความผิด มีกฎกระทรวงที่ออกโดยฝ่ายตุลาการและฝ่ายตำรวจเพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อซ้ำในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา นอกจากนี้ มีการร่างแนวทางความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมาย เพื่อป้องกันเด็กที่ตกเป็นเหยื่อที่ถูกละเมิดทางเพศ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นชาวต่างประเทศก็จะได้รับโทษที่เท่าเทียมกับคนไทย แต่ยังคงมีสถานการณ์การละเมิดทางเพศต่อเด็กอย่างต่อเนื่อง

8. บทสรุป

เนื่องจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นอนุสัญญาที่มุ่งคุ้มครองคุณภาพชีวิตของเด็กทุกคนให้ได้รับสิทธิพื้นฐานและสามารถพัฒนาตนเองต่อไปได้เต็มศักยภาพ นับตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา จนกระทั่งอายุ 18 ปีบริบูรณ์ ซึ่งการที่ประเทศไทยจะสามารถดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับสิทธิดังกล่าวได้อย่างทั่วถึงและอย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกกระทรวง ทบวง กรม ทั้งในระดับชาติระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่นตลอดจนองค์กรเอกชน ภาครัฐกิจ และองค์กรชุมชน รวมทั้งสื่อมวลชนจะต้องเข้ามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ทุกฝ่าย

ดังนั้น การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจึงเป็นประเด็นสำคัญ ซึ่งต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจังและครอบคลุมเด็กทุกคนและทุกกลุ่มเป้าหมายทั่วประเทศ

27 เมษายน 2559

กองคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน